

SUÇUN TAMAMLANMASI VE SONA ERMESİ KAVRAMLARI

*Dr. Önder TOZMAN**

Özet

Suç, kanuni tanımda yer alan bütün unsurların varlığı halinde, yani kanuni tip objektif ve sübjektif bakımdan yerine getirildiğinde tamamlanır. Tamamlanma, bu bakımdan biçimsel bir kavramdır. Kanuni tipte yer alan objektif şartlardan biri eksik olduğunda şartları varsa sadece teşebbüs söz konusu olabilir. Kanuni tipin aradığı şartlar meydana geldiğinde, tamamlanmanın varlığı için, ne hukuki varlık veya menfaatin olumsuz etkilenmesi ne de failin kanuni tipte şart koşulan amacına tamamen ulaşması gerekir. Tamamlanma evresinin anlamı bir yandan teşebbüsün söz konusu olamadığı durumlarda –örneğin taksirli suçlarda- cezalandırılabilmenin mümkün hale gelmesidir. Diğer yandan tamamlanmayla birlikte artık teşebbüsten dolayı yapılacak indirimin ve gönüllü vazgeçme imkânının söz konusu olmamasıdır. Suç yolunu kapatan sona erme evresinin tanımı hakkında ise birlik yoktur. Suç olayının diğer evrelerinin varlığı itiraza uğramamış ve temelleri geniş biçimde açıklanabilmişken, kanuni tipin biçimsel anlamda tamamlanmasını izleyen bir “sona erme” evresinin olup olmadığı –ve eğer varsa- bunun hangi sonuçları doğuracağı soruları, bu konuda doktrindeki eskilere dayanan tartışmalara rağmen, henüz kesin bir cevaba varmaktan uzaktır

Zusammenfassung

Vollendet ist die Straftat, sobald alle Tatbestandsmerkmale vorliegen, der Tatbestand also objektiv und subjektiv erfüllt ist. Die Vollendung ist daher ein formeller Begriff. Fehlt es einem objektiven Merkmal, kommt nur Versuch in Betracht, liegen die Tatbestandsvoraussetzungen vor, wird die Vollendung andererseits weder dadurch ausgeschlossen, dass eine (tatbestandlich nicht vorausgesetzte) Rechtsgutsbeeinträchtigung fehlt, noch dadurch, dass der Täter seine (im Tatbestand geforderte) Absicht noch nicht in vollem Umfang zu verwirklichen vermochte. Die Bedeutung des

* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ceza ve Ceza Usul Hukuku Araştırma Görevlisi.

Stadiums der Vollendung liegt einerseits darin, dass erst mit ihm bei fehlender Strafbarkeit des Versuchs die Strafbarkeitsgrenze überschritten wird. Andererseits ist bei einer Strafbarkeit des Versuchs die dort gesehene Strafmilderung ebenso wie die Rücktrittsmöglichkeit mit der Vollendung ausgeschlossen. Die Definition der Beendigung bzw. der durch sie abgeschlossenen Verbrechensstufe ist nicht einheitlich. Während die andere Abschnitte des Tatgeschehens in ihrer Existenz als unangefochten und in ihren Grundlagen als weitgehend geklärt gelten können, sind die Fragen, ob es eine der Tatbestandsvollendung nachfolgende "Beendigungsphase" überhaupt gibt und –wenn ja- zu welchen Schlussfolgerungen sie berechtigt, trotz ihrer weit zurückgreifenden und grundlegenden Erörterung in der Wissenschaft von einer einmütigen Beantwortung noch weit entfernt.

Anahtar kelimeler: Tamamlanma, sona erme, biçimsel tamamlanma, maddi sona erme, cezalandırmayı genişletme, kanunilik, normatif bağlanti

Schlüsselwörter: Vollendung, Beendigung, formelle Vollendung, materielle Beendigung, Strafausdehnung, Gesetzlichkeit, normative Anbindung

Giriş

Ceza kanunlarında ve ceza hükmü içeren diğer kanunlarda yer alan suçlar esas olarak hukuki konunun zarara sokulması veya tehlikeye sokulması esasına göre inşa edilmişlerdir¹ ve cezalandırılma kanuni tipteki

¹ "Suçta daima bir sosyal zararın bulunduğunu kabul etmek gerekir. Bu zarar, fiil ile devletin menfaatleri arasındaki çatışmada yer alır. Söz konusu zarar fiili suç haline getirmenin nedenini, amacını ortaya koyar. Gerçekten de devlet, bir kısım fiilleri, anti sosyal nitelikleri sonucu hoş görülemedikleri için ceza tehdidi ile yasaklamaktadır. Yani devlet, bazı fiilleri toplumun muhafazası veya gelişmesi yönünden engel olarak gördüğü için ceza tehdidi altına almaktadır. Suçta bir de doğrudan zarar adı verilen bir zarar söz konusudur. Bu zarar hukuken korunan kamusal veya özel nitelikteki bir menfaatin ihlalinden oluşur. Bu ihlal her suçta mutlaka vardır. Zira suçun özelliği gereği daima başkasının refahı için zararlı bir şey olduğu bir yana, devlet bir fiili ceza tehdidi ile yasaklarken daima belirli bir menfaati korumayı amaçlar. Söz konusu ihlal, korunan varlık veya menfaatin tamamen veya kısmen zarara uğramasına veya sadece tehdit edilmesine, yani gerçek veya potansiyel bir zararın gerçekleşmesine göre iki şekilde ortaya çıkar: Zarar verme veya tehlikeye koyma. Örneğin adam öldürme suçunda hayat varlığı yok edildiğinden bir zarar suçudur. Devletin birliği ve ülke bütünlüğüne yönelik saldırıda (TCK. m. 302) sadece bir tehlikeye koyma söz konusudur, çünkü bu suçun varlığı için onu öngören normla korunmak istenen hukuki varlık veya menfaatin tehdit edilmesi yeterlidir. Zararsız veya tehlikesiz suçtan söz etmek tam bir çelişkidir... Çünkü

bütün unsurların gerçekleştirilmesine bağlanmıştır; yani suçun tamamlanması anına göre ceza belirlenmiştir². Bir diğer deyişle suç tipleri kural olarak suçun tamamlanmış şeklini belirtir³. Kanunda yer alan tipe uygun bir eylem gerçekleştirildiğinde suç formel olarak tamamlanmıştır; bu durumda fail suç için kanunda öngörülen ceza ile cezalandırılır. Kanuni tanımdaki suç tamamlanmadığı sürece ise koşulları olduğu takdirde fail ancak teşebbüsten dolayı cezalandırılabilir. Diğer yandan suç formel olarak tamamlansa ve fail bu suç karşılığında öngörülen ceza ile cezalandırılabilir olsa bile, bazı durumlarda ceza hukukunun bazı sonuçları aynı suç söz konusu olmak üzere etkisini sürdürebilir. İşte böyle durumlarda suç formel olarak tamamlanmıştır, ancak henüz sona ermemiştir. Örneğin kesintisiz suç denilen durumlarda hukuki varlık veya menfaatin ihlali devam ettiği sürece, bu suça iştirak edilebilmesi veya ağırlatıcı sebeplerin isnat edilebilmesi mümkündür. Ayrıca suçun tamamlanması ve sona ermesi ayrımının önemi ceza hukukunun diğer bazı müesseseleri bakımından da önem arz etmektedir. Ceza kanunlarının zaman bakımından uygulanması, şikâyet hakkında sürenin başlangıcı, genel af, zamanaşımı gibi maddi ceza hukuku, yetkili mahkemenin tespiti gibi muhakeme hukuku sorunları bakımından bu ayrımın önemi vardır. Suçun tamamlanma evresi bakımından bazı genel tespitler söylenebilirken, sona erme aşamasının mahiyeti, sonuçları, hangi suçlar için söz konusu olduğu, bu anlamda suçun formel tamamlanmadan sonra sona erme evresiyle mi gerçek manada bittiği gibi sorunlar Türk doktrinde fazla tartışılmış değildir. Ancak özellikle Almanya’ da hem doktrinde hem uygulamada, sona erme konusunda, değişik suçlar bakımından suç olayının bu evresini geniş anlamda değerlendirip, buna cezai sonuçlar bağlama ve böylece suç olayının haksızlığının sadece formel tamamlanmayla karşılanamayacağı, buna ek olarak her zaman maddi

kanun koyucunun sadece kendisine itaat ettirmek için emir veren kaprisli bir diktatör olmadığı açıktır. Bu nedenle kanun koyucu, bazı davranışları toplumun refahı veya ulaşmak istediği hedefler yönünden zararlı veya tehlikeli kabul ettiği için yasaklamaktadır.” **TOROSLU**, Nevzat: Ceza Hukuku, Genel Kısım, Ankara 2005, s. 102–103; Ayrıca suçun hukuki konusu hakkında bkz. **TOROSLU**, Nevzat: Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu, Ankara 1970, s. 87 vd.

2 **MAURACH / GÖSSEL**, / **ZİPF**, Strafrecht Allgemeiner Teil, Teilband 2, Heidelberg-Karlsruhe 1978, s. 1; **ESER**, Albin, in: Schönke / Schröder Strafgesetzbuch-Kommentar, 26. Auflage, München 2001, Vorbem § 22, Kn: 1; **JESCHECK**, Hans Heinrich / **WEIGEND**, Thomas: Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, 5. Auflage, Berlin 1996, s. 509.

3 **ÖNDER**, Ayhan: Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul 1992, s. 383.

anlamda bir sona erme kavramına ihtiyaç duyulduğu düşüncesi dile getirilmiştir. İşte biz de bu çalışmada; belirli bir kanuni tipteki bütün unsurların suçun varlığı için gerekli ve yeterli olarak gerçekleştiği anda oluşan ve böylece failin öngörülen cezayla cezalandırılabilmesini mümkün kılan tamamlanma kavramıyla, bazı suçlarda ve durumlarda söz konusu olan, ancak mahiyeti ve kapsamı tam olarak bilinmeyen ve bazı yazarlarca bir suç olayında cezai sonuçların sınırlarını genişletebilmek amacıyla kullanılmak istenen sona erme kavramını inceleyeceğiz.

I. Tamamlanma

Tamamlanmış suç cezalandırılabilen davranışların temel formudur. Ceza Kanunu gerekli olmadığı için tamamlanmayı tarif etmemiştir. Tamamlanma, hukuki nitelendirmesi “suç” olan bir olayın eksiksiz bir şekilde tamam olmasını ifade eder⁴. Belirli bir kanuni tipteki bütün unsurların (objektif ve subjektif)⁵ suçun varlığı için gerekli ve yeterli olarak gerçekleştiği anda suç tamamlanır⁶. Eğer en azından bir unsur meydana gelmemişse ortada tamamlanmış bir suç da yoktur. Ancak bu, yapılan hareketin tamamen cezasız olacağı anlamına gelmez. Koşulları gerçekleşmişse teşebbüsten

4 **BAUMANN**, Jürgen / **WEBER**, Ulrich / **MITSCH**, Wolfgang: Strafrecht Allgemeiner Teil, Bielefeld 2003, § 26 Kn. 2.

5 Suçun unsurları konusunda biz suçun biri objektif (maddi) diğeri subjektif (manevi) olmak üzere iki genel unsuru olduğunu savunan görüşü benimsiyoruz. Bkz. **TOROSLU**, Genel Kısım, s. 106–107. Suçun unsurları konusunda değişik görüşler için bkz. **DÖNMEZER**, Sulhi / **ERMAN**, Sahir: Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım C.I, 11. Baskı, İstanbul 1994, No:446 vd.; **ARTUK**, Mehmet Emin / **GÖKCEN**, Ahmet / **YENİDÜNYA**, Caner: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Bası, Ankara 2006, s. 406 vd.; **CENTEL**, Nur / **ZAFER**, Hamide / **ÇAKMUT**, Özlem: Türk Ceza Hukukuna Giriş, Üçüncü Bası, İstanbul 2005, s. 231 vd.; **ÖZTÜRK**, Bahri / **ERDEM**, Mustafa Ruhan: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 9. Baskı, Ankara 2006, s. 109 vd.; **ÖZGENÇ**, İzzet: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2006, s. 135 vd.; **DEMİRBAŞ**, Timur: Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 193 vd.; **SOYASLAN**: Doğan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2006, s. 211 vd.; **KUNTER**, Nurullah: Suçun Kanuni Unsurları Nazariyesi, İstanbul 1949, s. 22 vd.; **ALACAKAPTAN**, Uğur: Suçun Unsurları, Ankara 1970, s. 8, 29 vd.

6 **TOROSLU**, Genel Kısım, s. 248; **ÖZTÜRK**, Bahri / **ERDEM**, Mustafa Ruhan: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Ankara 2006, Kn. 346; **OTTO**, Harro: Grundkurs Strafrecht Allgemeine Strafrechtslehre, 7. Auflage, Berlin 2004, § 18 Kn. 7; **KUHL**, Kristian: Strafgesetzbuch, Kommentar, 25. Auflage, München 2004 (Kommentar), § 22 Kn. 2.

dolayı veya ortada bir gönüllü vazgeçme varsa, yapılan hareket ceza kanunundaki başka bir suçu oluşturduğu takdirde bu suçtan dolayı cezalandırma mümkündür⁷. Suçun tamamlanması için maddi unsur bakımından gerekli olan, fiilin kanuni tipteki tanıma uygun olarak işlenmiş olmasıdır. Tamamlanmadan söz edilebilmesi için, suç maddi bir suç ise hareket ve sonucun, şekli bir suç ise hareketin gerçekleştirilmiş olması gerekir⁸. Manevi unsur bakımından gerekli olan ise temel olarak kasttır. Manevi unsurun temel formu kast olduğu için⁹ her bir suç tipinde ayrıca belirtilmesi gerekmez. Bu bakımdan TCK'nın 21. maddesinde "suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır" denmiştir. Manevi unsurun diğer formu taksir ise, her suçun taksirli şekli olmadığı için ancak kanunda belirtilen durumlarda bir suça vücut verir.

Böylece tamamlanmış suç kavramı, fail tarafından gerçekleştirilen fiilin, kanun koyucunun soyut olarak tanımını verdiği suç tipine tam olarak benzeşmesini ifade etmektedir. Bazı yazarlar tamamlanmış suçtan söz edebilmek için, ayrıca failin fiilinin korunan hukuki varlık veya menfaati maddi olarak da ihlal etmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşım, tamamlanmış suç için kanun koyucunun tanımladığı suç figürünün tam olarak gerçekleşmiş olduğunun tespitinin yeterli olduğu, aksi durumun, yani ek şartlar aramanın ve korunan hukuki değer ve menfaatin ihlalinin tespitinin uygulamada ciddi kuşuklara ve kararsızlıklara neden olabileceği gerekçesiyle eleştirilmiştir¹⁰. Bu nedenle suçun tamamlanması sadece biçimsel (formel) bir kavramdır. Suç, insandan kaynaklanan bir fiilin, bir ceza normunda ifadesini bulan soyut suç tipine tam olarak uyduğu anda

⁷ **BAUMANN / WEBER / MITSCH**, § 26 Kn. 2.

⁸ **ERSOY**, Yüksel, Ceza Hukuku, Genel Hükümler, Ankara 1999, s. 122. Sonuç kavramını doğal anlamda anladığımızı ve bu bakımdan her suçta mutlaka bir sonuç olduğu anlayışını kabul etmediğimizi, bir diğer deyişle sonuçlu suçlar olduğu gibi sonuçsuz suçların da bulunduğu düşüncesini benimsediğimizi belirtmek isteriz. Doğal anlamda sonuç ve hukuki anlamda sonuç kavramları için bkz. **TOROSLU**, Genel Kısım, s. 120 vd.

⁹ "Kast, kusurlu iradenin tipik, hatta bir anlamda gerçek biçimini ifade eder." **TOROSLU**, Genel Kısım, s. 180.

¹⁰ **HAFIZOĞULLARI**, Zeki: Türk Ceza Hukuku Ders Notları, Ankara 2007–2008, <http://www.baskent.edu.tr/~zekih/uygulamaci/ucezagenel.htm>. (27.09.2007) (Ders Notları), s. 420. Burada kısaca değinilen bu anlayış aşağıda sona erme kavramında ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

tamamlanmış olmaktadır¹¹. Yani kanuni tipteki unsurlar gerçekleştiğinde henüz fail amacını gerçekleştirememiş bile olsa suç tamamlanmıştır¹². Tamamlanma aşamasının anlamı böylece bir yandan teşebbüsün evresinin aşılması, diğer yandan da artık gönüllü vazgeçmenin imkânsız olmasıdır¹³. Ancak kanun koyucu etkin pişmanlık kurumunu suç tamamlandıktan sonra da bazı suçlarda kabul etmiştir (TCK m.93, 110, 168, 192, 221, 254, 274, 293 vs.). Buna göre failin bazı şartları, örneğin mağdurun zararını gidermesi, diğer suçluların yakalanmasını kolaylaştırması durumlarında ceza hafifletilebilir veya tamamen ortadan kaldırılabilir¹⁴.

Tamamlanma anı pratik olarak cezalandırılmayan alan (teşebbüs hükümleriyle bu alan genişletilmiştir) ile cezalandırılan alanın sınırını çizmesi bakımından büyük önem taşır¹⁵. Bu anın tespiti genel olarak değil, her bir suç tipine göre yapılabilir¹⁶. Bir diğer deyişle tamamlanmanın tespiti konusu soyut ve genel olarak değil, özel kısımdaki her bir suç tipi, örneğin adam öldürme, hırsızlık, dolandırıcılık gibi, esas alınarak ele alınabilir ve çözülebilir; buna göre beşeri bir davranış bir kanuni tipin bütün unsurlarını yerine getirdiğinde bu davranış tamamlanmış bir suç, örneğin tamamlanmış bir hırsızlığı, tamamlanmış bir adam öldürmeyi vs. oluşturur. Ancak ceza hukuku dilinde “tamamlanmış” terimi ihmal edilir, yani kullanılmaz ve

¹¹ **HAFIZOĞULLARI**, Ders Notları, s. 420; **HILLENKAMP**, Thomas: in: Leipziger Kommentar, Strafgesetzbuch, Grosskommentar, 1. Band Einleitung, §§ 1 bis 31, 11. Auflage, Berlin 2003, Vor § 22, Kn. 17; **ZACZYK**, Rainer: in: Nomos Kommentar zum Strafgesetzbuch, Band 1, 2. Auflage, Baden Baden 2005, § 22, Kn. 5; **STRATENWERT**, Günter: Strafrecht Allgemeiner Teil, 4. Auflage, Köln, Berlin, Bonn, München 2000, § 11, Kn. 14; **SCHMIDTHAUSER**, Eberhard / **ALWART**, Heiner: Strafrecht Allgemeiner Teil, 2. Auflage, Tübingen 1984, s. 341; **RUDOLPHI**, Hans-Joachim: in: Systematischer Kommentar zum Strafgesetzbuch, Band I Allgemeiner Teil (§§ 1 bis 79b), 2. Auflage, Frankfurt am Main 1977, Vor § 22, Kn. 6; **MAURACH / GÖSSEL / ZİPF**, s. 3; **ESER**, Vorbem § 22, Kn. 2; **KUHL**, Kristian: Strafgesetzbuch, Kommentar, 25. Auflage, München 2004 (Kommentar), § 22 Kn. 2.

¹² **HILLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 17; **JESCHECK / WEIGEND**, s. 517.

¹³ **HILLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 17; **ESER**, Vorbem § 22 Kn. 3.

¹⁴ **HILLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 17. Etkin pişmanlığın tamamlanmadan önce olan çeşidini yeni kanun gönüllü vazgeçme kurumu içinde düzenlemiş ve eski kanunun aksine bunun cezayı tamamen kaldırması imkânını getirmiştir.

¹⁵ **MAURACH / GÖSSEL / ZİPF**, s. 1.

¹⁶ **HILLENKAMP**, Vor § 22 Kn. 18; **ESER**, Vorbem § 22 Kn. 2; **ZACZYK**, § 22, Kn. 5; **BAUMANN / WEBER / MITSCH**, § 26 Kn. 2.

böylece aynı anlama gelmek üzere sadece hırsızlık, adam öldürme vs. denilir¹⁷.

Bununla birlikte bazı genellemeler yapılabilir. Örneğin sırf hareket suçları ve sonuçlu suçlar¹⁸ ayrımına göre genel bir ifade kullanılabilir. Buna göre sırf hareket suçlarında (örneğin TCK m. 102, 103, 106, 125 vs.) hareketin bitmesiyle tamamlanma da gerçekleşir¹⁹. Sonuçlu suçlarda ise, gerek icra gerekse ihmali hareketle gerçekleştirilsin, kanuni tipte öngörülen sonuç faile isnat edilebilir şekilde meydana geldiğinde; yani zarar suçlarında bir zarar, tehlike suçlarında ise bir tehlike ortaya çıktığında suç tamamlanmış olur²⁰.

Gerçek ihmal suçlarında (örneğin TCK m. 98/1, 160, 166, 175, 177, 178, 260 vs.) failin kendisinden beklenen görevi yapmadığı, geç yaptığı ya da kanunun aradığı yerde yapmadığı zaman suç tamamlanır. Bir diğer deyişle gerçek ihmal suçlarında ihmali oluşturan olumsuz hareket gerçekleşir gerçekleşmez tamamlanma da gerçekleşmektedir²¹. Gerçek ihmal suçları sırf hareket suçlarıdır. İhmal halinin cezalandırılabilmesi için bir neticenin ortaya çıkıp çıkmadığına bakılmaz; salt ihmalin yapılmasıyla suç tamamlanır²². İhmal suretiyle icra suçlarında ise, sadece olumsuz hareketle bulunmakla suç tamamlanmış olmaz; bu hareket sonucunda kanunun aradığı neticenin de gerçekleşmesi gerekir. Örneğin ölmesini sağlamak için çocuğuna yemek vermeyen annenin filinin tamam olabilmesi için, neticenin gerçekleşmesi yani çocuğun ölmesi gerekir²³.

Serbest hareketli suçlarda suç kanuni tipte belirtilen neticenin herhangi bir şekilde gerçekleştirilmesiyle meydana gelir. Buna karşılık bağlı hareketli suçlarda, kanuni tanımda suçun hangi hareketlerle icra edilebileceği belirtildiği için suç da ancak bu hareketlerle işlenebilir ve tamamlanabilir.

¹⁷ **BAUMANN / WEBER / MITSCH**, § 26 Kn. 2.

¹⁸ Sonuca göre suçların ayrımı bakımından bazı suçların sonuçlu olduğu, bazı suçların ise sonucunun bulunmadığını savunan doğal sonuç anlayışını kabul ettiğimizi yukarıda belirtmiştik.

¹⁹ **HILLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 18; **TRÖNDLE**, Herbert / **FISCHER**, Thomas: Strafgesetzbuch und Nebengesetze, 51. Auflage, Münschen, 2003, § 22, Kn. 4; **HAFIZOĞULLARI**, Ders Notları, s. 421.

²⁰ **HILLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 18; **HAFIZOĞULLARI**, Ders Notları, s. 421; **SOYASLAN**, Doğan: Teşebbüs Suçu, Ankara 1994, s. 19.

²¹ **DÖNMEZER / ERMAN**, C.I, No: 512.

²² **ARTUK / GÖKCEN / YENİDÜNYA**, s. 427.

²³ **DÖNMEZER / ERMAN**, C.I, No: 512.

Örneğin *dolandırıcılık* (TCK m. 157), *irtikap* (TCK m. 250) suçlarında böyledir.

Kanunun, suçun tek bir hareketle meydana geleceğini kabul ettiği tek hareketli suçlarda tamamlanma bu hareketin yapılmasıyla gerçekleşir. Örneğin *hükümlü ve tutuklunun kaçması* (TCK m. 292), *yalan tanıklık* (TCK m. 272), *hakaret* (TCK m. 125) suçları bu şekildedir²⁴. Yine *kasten öldürme* (TCK m. 81), *hırsızlık* (TCK m. 141), *yalan yere yemin* (TCK m. 275) de tek hareketli suçlardandır. Ancak belirtmek gerekir ki, hareketin tekliği doğal anlamda değil hukuki anlamda anlaşılmalıdır. Örneğin bir kimseyi öldürmek için vücuduna birden fazla darbeye vurulması, silahla ateş edilmesi halinde doğal anlamda hareket birden fazladır. Ancak burada hukuki anlamda tek bir fiilin işlendiği kabul edilmelidir²⁵. Tamamlanması için birden fazla hareketin gerektiği suçlarda, örneğin *özel belgede sahtecilik suçunda* (TCK m. 207) yapılması gereken son hareketin yapılmasıyla yani özel belgenin kullanılmasıyla suç tamamlanır²⁶. Seçimlik hareketli suçlarda kanunda öngörülen hareketlerden birinin yapılması suçun tamamlanması için yeterli olup, diğer hareketlerin yapılmasına gerek yoktur²⁷. Örneğin *konut dokunulmazlığını ihlal* (TCK m. 119), *mala zarar verme* (TCK m. 151), *parada sahtecilik* (TCK m. 197), *güveni kötüye kullanma* (TCK m. 155) suçlarında sayılan hareketlerden birinin yapılması suçun oluşması için yeterlidir. İtiyadi suçlarda ise fiilin bir defa değil birkaç defa işlenmesi gerekmektedir; bir defa işlenmesi suçun meydana gelmesine yetmemektedir. Bu açıdan eylem, failde itiyadın varlığını gösterecek şekilde belirli bir sayıda tekrarlanmalıdır. Suç, itiyadın varlığını gösteren son hareketin yapıldığı anda tamamlanmış olur. Ancak ceza kanunumuzda itiyadi suçlara yer verilmemiştir²⁸.

24 DÖNMEZER / ERMAN, C.I, No:507.

25 ARTUK / GÖKCEN / YENİDÜNYA, s. 421–422.

26 DÖNMEZER / ERMAN, C.I, No:509; ARTUK / GÖKCEN / YENİDÜNYA, s. 422.

27 DÖNMEZER / ERMAN, C.I, No:508. ARTUK / GÖKCEN / YENİDÜNYA, s. 423.

28 ARTUK / GÖKCEN / YENİDÜNYA, s. 423. “765 sayılı TCK döneminde mevzuatımızda itiyadi suçlara örnek olarak bazı tefecilik suçlarını göstermek mümkündür. Örneğin 2279 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Kanunu’nda yer alan; Maliye Bakanlığından izin belgesi almadan ya da izin belgesi iptal edilmiş sayıldığı halde sistemli bir şekilde ve süreklilik gösterecek biçimde ödünç para verme işleriyle meşgul olmak fiili itiyadi bir suçtu. 5237 sayılı TCK’nın 241. Maddesinde tefecilik suçu düzenlenmiştir. Burada; kazanç elde etmek amacıyla başkasına ödünç para veren kişinin

Ani suçlarda suç, ihmal veya icra hareketleriyle ihlal edici durumun oluşturulduğu anda tamamlanır²⁹. Bir diğer tanımla ani suçlarda suç, ya hareketin yapılmasıyla (sırf hareket suçları) ya da neticenin gerçekleşmesiyle (neticeli suçlar) tamamlanır ve biter³⁰. Örneğin adam öldürme, yaralama, hırsızlık, dolandırıcılık gibi suçlar ani suçlardır. Kesintisiz suçlarda suç, ihlal edici durumun oluşturulduğu anda değil, bu durumun suçun varlığı için gerekli olan asgari ölçüde devam ettirildiği anda tamamlanmış olur³¹. Örneğin *kişiyi hürriyetinden yoksun kılma* (TCK m. 109) suçunun varlığı için mağdurun bu suç için önemli sayılacak bir miktarda hürriyetinden mahrum bırakılması gerekir. Ayrıca *suç işlemek için örgüt kurma* (TCK m. 220), *özel işaret ve kıyafetleri usulsüz kullanma* (TCK m.264), *kamu görevinin usulsüz olarak üstlenilmesi* (TCK m. 262), *uyuşturucu madde bulundurma* (TCK m. 191/1) kesintisiz suça örnek olarak gösterilebilir

5237 sayılı Kanununun 43/1 maddesinde “*bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi*” olarak tanımlanan zincirleme suçlarda, bir kişiye karşı aynı suç işleme kararı kapsamında aynı suçun ikinci defa işlenmeye teşebbüs edilmesiyle zincirleme suç hükümlerinin uygulanması imkânı doğar. Bundan sonra teselsülün devam etmesi suçun tamamlanması ile ilgili değil sona ermesi ile ilgilidir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında, “*Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda, birinci fıkra hükmü uygulanır*” denmektedir. Böylece bu gibi durumlarda zincirleme suç bir tek fiilin yapılmasıyla tamamlanacaktır.

Bileşik suçlarda suç, bileşik suçu oluşturan suçların işlendikleri yer ve zamanda değil, bileşik suçta yer alan neticenin gerçekleştiği yer ve zamanda tamamlanır³². Örneğin yağma suçu, bu suçu oluşturan cebir veya hırsızlık

cezalandırılacağı hükme bağlanarak suçun oluşması için itiyadın varlığı aranmamıştır”.

ARTUK / GÖKCEN / YENİDÜNYA, s. 424

29 “Bir suça ani suç niteliğinin verilmesindeki esas, sonucun icra hareketleri tamamlanır tamamlanmaz meydana gelmesi olmayıp, icra hareketlerinin tamamlanmasından bir süre sonra meydana gelse bile, zaman içinde devam edip gitmemesidir. Ani suç deyimi, yalnız, icra hareketleri bir anda tamamlanan suç anlamına gelmez. Çünkü bir suçun ani sayılması için bakılan şey hareketin değil, sonucun devam edip etmemesidir”.
ALACAKAPTAN, Suçun Unsurları, s. 47

30 **ARTUK / GÖKCEN / YENİDÜNYA**, s. 434

31 **TOROSLU**, Genel Kısım, s. 251.

32 **DÖNMEZER / ERMAN**, C.I, No:546.

suçlarının her birinin tek başına işlenmesiyle değil ikisinin de işlenmesiyle tamamlanır.

Bazı durumlarda, suçun tamamlanması için kanun tarafından yeterli sayılan sonuç, fail tarafından düşünülen ve gerçekleştirilmek istenen sonuç ile uyuşmayabilir. Kanun normalde teşebbüs olarak görülebilecek bir fiili tamamlanmış suç olarak cezalandırabilir. Böylece Kanun, zararın meydana gelme tehlikesini, suçun tamamlanma tehlikesini tamamlanmış suç haline getirir³³. Örneğin TCK m. 302'deki "Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak" suçu, m. 309'daki "Anayasayı ihlal", m. 310'daki "Cumhurbaşkanına suikast ve fiili saldırı" suçları böyledir.

Taksirli suçlarda suçun tamamlanma anına yönelik bütün problemler, bu suçlarda cezalandırmanın nedeni olan sonucun meydana geliş anına göre çözülür³⁴. Bir diğer deyişle taksirli suçlarda sonuç meydana gelmedikçe suçun tamamlanmasından da söz edilemeyecektir; böylece bu suçlarda tamamlanma anını tespit etmek bir sorun teşkil etmeyecektir.

Suçun tamamlanması için failin eline bir faydanın geçmesi gerektiği durumlarda örneğin dolandırıcılık suçunda, failin eline daha az miktarın geçmesi suçun tamamlanmasını engellemez. Ancak fail bu miktarı az bulup almamışsa tamamlanma değil teşebbüs vardır³⁵. Kanunun özel kast aradığı suçlarda tamamlanma için failin amacına ulaşması şart değildir. Örneğin faydalanma özel kastının arandığı hırsızlık suçunda fail çaldığı şeyden faydalanmasa bile suç tamamlanmıştır³⁶. Yine hırsızlıkta fail daha çoğunu elde etmek istediği halde daha azını elde etmişse, suç tamamlanmıştır. Örneğin bir sanat galerisine kıymetli tabloları çalmak amacıyla giren fail alarmın çalmaya başlaması üzerine, almak istediği kıymetli tablolardan sadece bir tanesini alıp kaçması halinde hırsızlık tamamlanmıştır³⁷.

II. Sona Erme

Formel anlamdaki suçun tamamlanması aşamasını sona erme aşaması izleyebilir. Tamamlanmış suç somut ağırlığının en ileri aşamasına ulaştığında son bulma aşaması söz konusudur. Suçun tamamlanması suçun

³³ SOYASLAN, Teşebbüs Suçu, s. 18.

³⁴ SOYASLAN, Teşebbüs Suçu, s. 17.

³⁵ HILLENKAMP, Vor § 22, Kn. 18; TRÖNDLE / FİSCHER, § 22, Kn. 4.

³⁶ HILLENKAMP, Vor § 22, Kn. 18; TOROSLU, Genel Kısım, s. 189.

³⁷ ÖNDER, Ayhan: Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul 1992, s. 400; DEMİRBAŞ, Timur: Ceza Hukuku, Genel Hükümler, s. 420; ÖZBEK, Veli Özer: TCK İzmir Şerhi, Yeni Ceza Kanununun Anlamı, Ankara 2005, s. 407.

var olduğu, gerçekleştiği anı, sona ermesi ise suçun son bulunduğu, suç yolunun kapandığı anı gösterir³⁸. Teşebbüs halinde kalmış suçu tamamlanmış suçtan ayıran nokta sona erme değil tamamlanma anıdır³⁹.

Sona erme evresi Türk hukukunda pek fazla ele alınmış bir konu değildir. Alman hukukunda ise, suç yolundaki diğer evrelerin varlığı itiraza uğramamış, temelleri geniş ölçüde açıklanmışken, suçun formel anlamda tamamlanmasını izleyen bir sona erme evresinin olup olmadığı ve eğer varsa bundan ne gibi sonuçlar çıkarılabileceği çok tartışılmıştır⁴⁰. Bir kısım yazar bu evreyi maddi anlamda ve bağımsız kabul ederek, bu evreyi cezalandırılabilirliğin sınırlarını genişletecek veya ağırlaştırıcı sebepleri isnat edecek şekilde değerlendirirken, bir kısım yazar ise özellikle bu nedenlerle bu evreye şüpheyle bakmıştır⁴¹. Bu konuda bir belirsizlik olduğu, bunun en önemli nedeninin de sona erme kavramının tamamlanmada olduğu gibi kanuni bir dayanağının olmamasından kaynaklandığı söylenmiştir. Buna göre; bu kavrama gerçi Ceza Kanununda (Al. C.K.) hiç yer verilmemiş değildir; zamanaşımının başlangıcını düzenleyen maddede (Al. C.K., 78/a) zamanaşımının fiilin “sona ermesi” ile başlayacağı söylenmiştir; ama bu, tamamlanma kavramıyla kanunun özel kısmındaki suç tiplerinin suçun tamamlanma anına göre oluşturulmaları arasında olduğu gibi bir ilişki şeklinde değildir⁴². Bu belirsizlik içinde bazı yazarlar çok fazla gerekçe de göstermeden bu aşamanın varlığını kabul ederlerken⁴³ bazıları da bu

38 **TOROSLU**, Genel Kısım, s. 249; **ZACZYK**, Vor § 22, Kn. 6.

39 **TOROSLU**, Genel Kısım, s. 250.

40 Alman hukukunda bu tartışmanın temeli 1860'ta Haelschner' in bir makalesine kadar gitmektedir. Haelschner kanuni tipin suç olayının bütün haksızlığını resmetmediğini, bu nedenle suçun, tamamlanmayı aşacak şekilde genişletilmesi gerektiğini iddia etmiştir. **BİTZİLEKİS**, Nikalaos: Über die strafrechtliche Bedeutung der Abgrenzung von Vollendung und Beendigung, in: Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft (ZStW) 99 (1987), s. 724. İtalyan hukukunda da benzer tartışma suçun tamamlanmasından sonra bir de “suçun tükenmesi” olarak isimlendirilen hallerin bulunup bulunmadığı etrafında yapılmıştır. Bkz. **SOYASLAN**, Teşebbüs Suçu, s. 19–21.

41 **HİLLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 19.

42 **KUHL**, Kristian: Die Beendigung des vollendeten Delikts, in: Festschrift für Claus Roxin zum 70. Geburtstag, Berlin 2001 (Beendigung), s. 669.

43 **WESSELS**, Johannes / **BEULKE**, Werner: Strafrecht Allgemeiner Teil, Die Straftat und ihr Aufbau, 34. Auflage, Heidelberg 2004, Kn. 591–593; **ESER**, Vorbem § 22, Kn. 4–11; **JESCHECK** / **WEIGEND**, s. 517; **GROPP**, Walter: Strafrecht Allgemeiner Teil, 3. Auflage, Berlin-Heidelberg 2005, s. 304.

kabulün en önemli sonucunun bu aşamada iştirakin ve suçu ağırlaştırıcı nedenlerin mümkün olabileceğinin kabul edilmesi olduğunu, bunun ise kanunilik prensibine aykırı olarak cezalandırılabilirliğin alanını genişlettiğini söyleyerek eleştirmiştir⁴⁴. Sona erme aşamasının varlığını kabul eden yazarlardan bir kısmı da bu evreyi maddi anlamda ele almış, yani suçun tamamlanması kavramının aslında maddi anlamda anlaşılması gerektiğini, suçun ancak bu evrenin sonunda “gerçekten bittiğini” söylemişlerdir. Ancak bu yazarlar arasında da suçun ne zaman sona erdiği konusunda görüş birliği yoktur. En yaygın görüş bunu “failin suçla güttüğü amacına ulaşması” olarak açıklarken⁴⁵, diğerleri “kanuni tipin temelinde yatan haksızlığın gerçekleştiği zaman”⁴⁶, veya “kanuni tip tarafından korunan hukuki varlık veya menfaatin zarara uğratılması fail tarafından istenen kapsamda gerçekten gerçekleştiği zaman”⁴⁷, veya “suç olayı formel tamamlamayı aşarak maddi anlamda sonuç ortaya çıktığı zaman”⁴⁸ olarak açıklamışlardır.

Alman Yüksek Mahkemesi içtihatları da bu konuda daha çok olaylara dayanan yorum yapmış ve çoğunlukla farklı sonuçlara ulaşmışlardır. İchtihatların en çok farklılaştığı suç tipleri hırsızlık ve yağma olmaktadır. Ancak sonuçta içtihatlar, örneğin hırsızlık suçunda farklı kararların önüne geçilmesinin çözümünü kanuni tipin unsurlarının gerçekleşmesi için tamamlanmanın maddi anlamda sona ermeyi de içine alacak şekilde genişletilmesinde görmüş, buna göre, sürekli olarak failin çaldığı şeyi muhafaza ve güvenlik altına almasını aramışlardır; fail malını çaldığı kişinin direkt hâkimiyet alanında bulunuyorsa veya başka bir şekilde hala çaldığı şeyi kaybetme rizikosu varsa sona erme aşamasının içindedir, bir başka deyişle suç henüz sona ermemiştir. Buna karşılık fail çaldığı şey üzerinde

44 **ZACZYK**, § 22, Kn. 6; **BİTZİLEKİS**, s. 723–750; **JAKOBS**, Günther: Strafrecht Allgemeiner Teil, 2. Auflage, Berlin-Newyork 1991, 22 / Kn. 40, 41; **KUHL**, Grundfalle zu Vorbereitung, Versuch, Vollendung und Beendigung (Grundfalle), in: Juristische Schulung (JuS) 1980, s. 113, 189; **MAURACH / GÖSSEL / ZİPF**, s. 4; **RUDOLPHI**, Vor § 22, Kn. 7–10; **HİLLEMKAMP**, Vor § 22, Kn. 20–37.

45 **JESCHECK**, Hans Heinrich: Wesen und rechtliche Bedeutung der Beendigung der Straftat, in: Festschrift für Hans Welzel zum 70. Geburtstag, 1974, s. 685; **WELZEL**, Hans: Das Deutsche Strafrecht, 11. Auflage, Berlin 1969, s. 188;

46 **SCHMIDTHAUSER /ALWART**, s. 341.

47 **VOGLER**, Theo: in: Leipziger Kommentar, Strafgesetzbuch, Grosskommentar, 1. Band Einleitung, §§ 1 bis 31, 10. Auflage, Berlin 1985, Vor § 22, Kn. 23; **ESER**, Vorbem § 22, Kn. 4; **RUDOLPHI**, Vor § 22, Kn. 7.

48 **STRATENWERT**, § 11 Kn. 14.

tam olarak tasarruf etme imkânı elde etmişse, örneğin mal için bir yer bulmuşsa artık böyle bir riziko yoktur, bir başka deyişle suç sona ermiştir. Aynı şekilde dolandırıcılıkta (Al. CK, m.263) da mahkemeler yararı elde edilmesini⁴⁹, kaza yerinden izinsiz uzaklaşma suçunda (Al. CK., m.142) sadece uzaklaşmayı değil gidilecek yere veya güvenli bir yere varılmasını aramıştır. İçtihatlar bazen bu aşamayı daha normatif anlamda yani kanuni tipteki tamamlanmaya yakın şekilde değerlendirmişlerdir. Buna göre, “kanuni tipteki fiilin haksızlığını içinde barındıran ve onun bir parçası olarak görülebilen hareketler” sona ermeye dâhildir⁵⁰.

Benzer bir anlayışı Türk Yargıtay’ı da 765 sayılı TCK döneminde hırsızlık konusunda sergilemiştir. Doktrinde genel olarak bu suça tam teşebbüsün mümkün olmadığı kabul edilirken, Yargıtay, mal engel bir neden yüzünden sahibinin egemenlik alanının dışına çıkarılmamış ise, failin bu suça tam teşebbüsten dolayı cezalandırılması yoluna girmiştir⁵¹. Böylece Yargıtay, suçun tamamlanmış sayılması için, sanki onun güvence altına alınmasını da gerekli gördüğü için, zilyetliğin ortadan kaldırılmış olması ile mal üzerindeki zilyetliğin fail tarafından serbestçe kullanılabilmesi arasında geçen süre içinde engel bir neden ortaya çıkması yüzünden mal güvence altına alınmamış ise, suçun da tam teşebbüs aşamasında kaldığı sonucuna varmaktaydı⁵². Her ne kadar yeni TCK döneminde artık eksik-tam teşebbüs ayrımı kalmadığı için Yargıtay’ın bu yönde kararlar vermesinin önünün

49 Alman kanunundaki dolandırıcılık suçunu düzenleyen maddede bizim kanunumuzdaki gibi yararı elde edilmesi değil mal varlığına zarar verilmesi bu suçun tamamlanması için yeterli görülmüştür. (Al. C.K. m. 263)

50 **HILLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 20–21.

51 “Eylemin sanığın aynı iş yerinde çalışması nedeniyle TCY’nin 491/3 maddesinde gösterilen suçu oluşturduğu, ne kadar borunun götürüleceği tespit edilip bir yere bırakılmalarıyla da tam kalkışma derecesinde kaldığı gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması yasaya aykırıdır” (Yar. 6. CD. 24.4.1992, 2597/3321, YKD Ağustos 1992, s. 1303); “Sanığın kesintisiz takip sonucu yakalandığı anlaşılmasına göre suçun tam teşebbüs derecesinde kaldığının kabulü gerekirken tamamlanmış suçtan dolayı hüküm kurulması kanuna aykırıdır” (Yar. 11. CD. 23.6.1999, 4350/5618, YKD Aralık 1999, s. 1710); “Sanığın parayı dükkândan alıp çıktığı sırada müşteki tarafından görülüp takip edildiğinin anlaşılması karşısında, eylemin suça tam kalkışma aşamasında kaldığının gözetilmemesi bozmayı gerektirir.” (Yar. 6. CD. 11.11.1992, 7149/7554, YKD Ocak 1993, s. 134)

52 **TEZCAN**, Durmuş / **ERDEM**, Mustafa Ruhan / **ÖNOK**, Murat: Teorik ve Pratik Ceza Hukuku, Ankara 2007, s. 489

kapandığı düşünülebilirse de⁵³, Yargıtay'ın suçun tamamlanması anını gerçekte olduğundan daha ileri bir zamana taşınması ihtimali her zaman vardır. Nitekim Alman Ceza Kanunu'nda da eksik-tam teşebbüs ayrımı olmamasına rağmen Federal Yüksek Mahkeme yukarıda bahsettiğimiz tutumu sergilemiştir.

Sona erme evresinin bu şekilde maddi anlamda ve bağımsız olarak ele alınması ve cezalandırmanın sınırlarını formel anlamda tamamlanmanın ötesinde genişletmesi, bunu haklı gösterecek nedenlerin ceza hukukunda bulunup bulunmadığı ve bu kavrama gerek olup olmadığı sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Bu soruya cevap verebilmek için öncelikle bu evrenin hangi durumlarda söz konusu olabileceğini saptamak gerekir. Bu konuda kapsamlı bir çalışma yapan Jescheck bu anlamda tamamlanmadan sonra sona ermenin söz konusu olabileceği olayları dört gruba ayırmıştır⁵⁴. Bunları birbirine benzer olanları aynı gruba toplayarak⁵⁵ iki grupta inceleyebiliriz:

Birinci grupta yer alan olaylarda tamamlanma ve sona erme evrelerinin ardı ardına gelmesi, birden çok davranışın doğal veya hukuki değerlendirme açısından bir araya gelip kanuni tipe uygun bir fiili oluşturmasına dayanır. Bu anlamda ilk olarak birden çok davranışın doğal anlamda bir hareketi oluşturduğu yapıyı ele aldığımızda; bu olaylarda ceza hukuku bakımından önemli aynı türde bazı faaliyetlerin yer ve zaman bakımından aralarında sıkı bir ilişki olacak şekilde bir araya gelmesiyle doğal anlamda bir bütünlük teşkil etmesi söz konusudur. Örneğin birden fazla yumruk atarak bir yaralama ya da ardı ardına birçok kötü söz veya küfrü sıralayarak hakaret veya sövme oluşturma durumlarında olduğu gibi⁵⁶. Burada tamamlanma-sona erme kombinasyonu suç faaliyetinin başlaması ve bitmesinden fazla bir şey ifade etmez⁵⁷. Burada bağımsız ve maddi anlamda sona erme değil, örneğin hırsızlıkta çalınan malın birkaç davranışla dışarı çıkartılmasında olduğu⁵⁸ gibi kanuni tipin gerçekleşmesi çerçevesine dâhil edilebilen hareketler söz konusudur⁵⁹. Bu nedenle örneğin yaralama suçunda darbelerin adedi nazara alınmamalıdır. Çünkü bu darbeler ayrı birer fiil değil

⁵³ TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 489.

⁵⁴ JESCHECK, s. 685–686.

⁵⁵ BİTZİLEKİS, s. 725.

⁵⁶ BİTZİLEKİS, s. 725; HILLENKAMP, Vor § 22, Kn. 28.

⁵⁷ BİTZİLEKİS, s. 725

⁵⁸ GÖSSEL, Karl Heinz: Über die Vollendung des Diebstahls, in: Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft (ZStW) 85 (1973), s. 645.

⁵⁹ KUHL, Kommentar, § 22 Kn. 2.

aynı yaralama filini meydana getiren hareketlerdir⁶⁰. Benzer durum seçimlik hareketle işlenen güveni kötüye kullanma suçunda vardır. Bu suçta mal üzerinde zilyetliğin devri amacı dışında yapılan ilk tasarrufun yapılmasıyla suç tamamlanır. Mal üzerinde yapılan diğer tasarruflar başka suçu oluşturmaz; bunlar aynı suç içinde değerlendirilen hareketlerdir⁶¹.

Birçok hareketin hukuki bir değerlendirmeye bir suçu oluşturduğu olaylar bu gruptaki diğer yapıyı oluşturur. Bunların en çok rastlanana kesintisiz suç tipidir. Bu suçlar hukuka aykırı durumun yaratılmasıyla tamamlanır. Ancak bu hukuka aykırı durum failin icra veya ihmali fiilleriyle devam ettirilirse sona erme aşaması gündeme gelir ve suç bu hukuka aykırı durum ortadan kalktığına sona erer. Tamamlanmadan sonraki icrai veya ihmali hareketler hukuki açıdan ayrı bir suç değil, tamamlanan suçun hukuki bakış açısıyla devamını oluşturur. Örneğin kişiyi hürriyetinden mahrum etme ve konut dokunulmazlığında olduğu gibi⁶². Bu olaylar sona erme evresinin varlığı ve ona cezai sonuçlar bağlanması bakımından en katı normatif anlayış açısından bile bir prototiptir. Çünkü burada bu hareketler tipikliğin gerçekleştirilmesine dâhildir, yani “tipikliğin içinde bir sona erme” söz konusudur⁶³.

İkinci grubu tamamlanma ve sona ermenin somut bir fark oluşturduğu suçlar oluşturur. Bu suçlarda cezalandırılabilirlik, hukuki varlık ve menfaati zarar meydana gelmeden korumak için öne alınmıştır. Bu suçlarda kanun koyucu korunan hukuki yarar zarar görmeden önceki bir noktayı suçun tamamlanması için yeterli görmüştür. Tehlike suçları ve kalkışma suçlarını bu grupta sayabiliriz. Tehlike suçlarında bir tehlikeye sebep olmanın kendisi bir suç olarak ortaya çıkarken, korunan hukuki konuya zarar verilmesi sonraki ayrı bir ihlali ifade eder⁶⁴. Tehlike suçlarında tamamlanmanın, suç olayının ancak korunan hukuki konunun zarar görmesiyle olacağı tezi kanuni

60 **EREM**, Faruk / **TOROSLU**, Nevzat: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2000, s. 405.

61 **HİLLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 28.

62 **BİTZİLEKİS**, s. 726; **HİLLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 27; **ROXİN**, Claus: Strafrecht Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre, 4. Auflage, München 2006, § 10, Kn. 107; **ESER**, Vorbem § 22 Kn. 9; **WESSELS / BEULKE**, Kn. 593.

63 **KUHL**, Beendigung, s. 676; **HİLLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 27. Aksi görüş: **BİTZİLEKİS**, s. 724. **ROXİN** (§10 Kn. 107) ve **JACOBS** (§ 8 Kn. 8) ise sona erme kavramını kullanmaktan kaçınılmaktadırlar.

64 **BİTZİLEKİS**, s. 728.

tipe bağılılık bağlamında reddedilmelidir⁶⁵. Çünkü bu suçlarda zarar suçun unsuru değildir; bu nedenle cezalandırılabilirlikte ölçü “normun arkasında yatan” değil sadece normun kendisidir⁶⁶. Bu suçlardan sonra, bu tehlikenin yöneldiği hukuki konuya zarar verilmesi durumunun ayrı suç olarak düzenlenmesi bu suçların tehlike suçlarının sona erme aşaması olduğu anlamına gelmez. Çünkü yine ortada bağımsız bir kanuni tip vardır; bu hareketlerin değerlendirilmesi de bu bağımsız suç tipine göre yapılacaktır. Ancak bu grupta yer alan yangın çıkarma suçu (TCK m.170/1a; Al. C.K., m. 306) için sona erme aşaması kabul edilebilir. Zira “yangın çıkarma”nın sözsel anlamı yangının ilk çıkarıldığı andan yakılan şeyin tamamen kül haline gelene kadarki süreci kapsar. Diğer yandan nesnel olarak da şeyin yanmaya devam etmesi kanuni tipin gerçekleştirilmesi içinde değerlendirilebilir⁶⁷.

Kalkışma suçlarında hukuki konuya zarar vermeye yönelik hareketler bağımsız bir suç haline getirilmiştir. Kalkışma suçlarında da suçun tamamlanmasından ayrı bir de sona erme aşaması olduğu iddia edilmiştir. Örneğin “Devletin Birliğini ve Ülke Bütünlüğünü Bozmak” (TCK m. 302) veya Anayasayı İhlal (TCK m. 309) suçlarında bu suçların, failerin korunan hukuki yarara yönelik ilk hareketleri yapmasıyla suçun tamamlanacağı, ancak maddi anlamda ancak failerin amaçlarına ulaştıklarında sona ereceği söylenmiştir⁶⁸. Ancak kalkışma suçlarında bu sona erme durumu hiçbir zaman suç olarak düzenlenemez. Zira bu suçlar tamamlandığında ortada artık eski hukuk düzeni yoktur. Esasen bu suçların faileri amaçlarına ulaştıklarında yeni bir hukuk düzeni kurulacağı için, ortada failerin ulaştıkları bu sonucu cezalandıracak bir norm olmayacaktır⁶⁹. Bu nedenle bu

⁶⁵ **HILLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 26.

⁶⁶ MAURACH / GÖSSEL / ZIPF, s. 5.

⁶⁷ **HILLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 26; **KUHL**, Beendigung, s. 105.

⁶⁸ **BİTZİLEKİS**, s. 728.

⁶⁹ “Bir normu hukuk normu yapan unsur ne adillik ne de etkinliktir, yalnızca geçerliliktir. Geçerlilik, yani hukukilik, bir normun kendine özgü bir niteliği değildir, tersine tümden izafi ve tarihi bir niteliktir. Hukuk normu, belli bir hukuk düzeninde olan norm anlamına gelmektedir. Bundan ötürü, bir normun hukukiliği, normun belli bir hukuk sistemine aidiyetini ifade etmektedir. Bir norma verilen hukukilik niteliği o normun özünden çıkarılan soyut ve salt kavramsal bir niteliğini değil, en kesin anlamda belli bir hukuk düzeninin bir parçasını meydana getirmesi için temelde norma eklenen tarihi bir niteliğini ifade etmektedir. Bir norm belli bir hukuk düzenine sokulduğu zaman hukukilik kazanmakta ve o hukuk düzenine aidiyeti son bulduğu zaman bu niteliğini

suçlarda bir sonucun cezalandırılması mümkün değildir; çünkü bu suçlar sonuçlu suçlar değildir. Yeni bir hukuk düzeninin kurulması ise asli kurucu iktidarın işidir; asli kurucu iktidar ise –bu konuda değişik görüşler olmakla birlikte- hukuki değil hukuk dışı bir olaydır⁷⁰.

Maddi anlamda sona erme öğretisinin kalkışma suçunun tamamlanmasından sonraki “bölge”yi yeni hukuk düzeninin kurulmasına kadar uzatması ise anlamsızdır. Çünkü yeni hukuk düzeni kurulunca eski hukuk düzeni ve onun normları geçerliliğini kaybeder. Kalkışma suçlarında tamamlanmadan sonraki bir “bölge”den bahsedilemeyeceği için maddi sona erme öğretisinin bu aşamada gerçekleştirilecek hareketlere cezai bir temel aramasına ihtiyaç yoktur⁷¹.

kaybetmektedir. Bu yüzden, belli bir hukuk düzeninde yürürlük kazanmamış olan veya yürürlüğü ait olduğu hukuk düzeninde sona ermiş bulunan bir norm artık bir hukuk normu değildir”. **HAFIZOĞULLARI**, Ceza Normu, Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni, İkinci Baskı, Ankara 1996, s. 59–64. Ayrıca yazarın normun adilliği ve etkinliği konusundaki açıklamaları için bkz. a.g.e. s. 35 vd.

⁷⁰ “Asli kurucu iktidar yeni bir anayasa yapmaktadır. Yeni bir anayasanın yapılması ise, bu anayasadan daha eski bir kural tarafından öngörülmemiş ve düzenlenmemiştir. Diğer bir ifadeyle, yapılan yeni anayasanın dayanabileceği daha eski bir hukuk kuralı yoktur. Eroğul’ un çarpıcı bir şekilde dile getirdiği gibi ‘tüm gücü elinde bulunduran asli kurucu iktidarlar, yetkilerini Allah’ tan, tarihten, milletten ya da bir sınıftan aldıklarını ilan edebilirler. Ne var ki, yaptıkları kurallara hukuki nitelik kazandıracak daha eski bir hukuk kuralına sahip değildirler’. Sonuç olarak asli kurucu iktidar hukuk dışı bir iktidardır, yaptığı anayasa da hukuk dışı bir işlemdir.” **GÖZLER**, Kemal: Kurucu İktidar, Bursa 1998, s. 53. Krş.: **SOYASLAN**, Doğan: Teşebbüs Suçu, Ankara 1994, s. 196, 197: “Failin hedefi olan neticeye ulaştığı zaman devleti başka bir devletle kısmen veya tamamen birleştirmeye, bölmeye veya ülke topraklarının tamamı veya bir kısmı üzerinde başka bir hakimiyet ve yeni bir hukuki düzen kurmağa muvaffak olacağından dolayı yapmış olduğu fiil artık suç sayılmayacak, aksine birleşilen veya yeni kurulan devlet tarafından takdir edilecektir. (...) Failin hedefi olan Anayasa’ yı cebren ihlal gerçekleştirdiği zaman yeni bir hukuk düzeni kurulacağı için, failin zorla Anayasa ihlali artık suç olmayacaktır. Çünkü artık değiştirilen, ihlal edilen Anayasa uygulanacaktır. Esasen failerin istediği de budur. Bu uygulama iktidarın hukuk düzenine sahip çıkmasına kadar devam edecektir. İşte bu nedenlerle 146. madde tamamlanmış olan teşebbüs suçudur”

⁷¹ Hillenkamp gerekçe belirtmeden bu suçlarda sona erme aşamasına şüphyle bakmak gerektiğini savunurken (Bkz. **HILLENKAMP**, Vor § 22 Kn. 26), Bitzilekis bu suçlarda

Bu grupta ele alınması gereken bir başka suç grubu ise özel kastlı suçlardır. Bu suçlar sona erme evresinin varlığı için özellikle örnek olarak gösterilmektedir. Çünkü bu suçlarda fail suçun formel tamamlanmasının ötesinde bazı amaçlar taşımaktadır⁷². Failin amacı, bazen aslında suç olmayan bir fiili suç haline getirebilir; bazen de bir suçu başka bir suça dönüştürebilir veya maddi unsuru birbirinin hemen hemen aynı olan çeşitli suç ipotezlerini birbirinden ayırır⁷³. Bazı yazarlar tarafından bu suçların ancak fail amacını gerçekleştirdiğinde biteceği iddia edilmiştir⁷⁴. Ancak bu bitme failin kendi planı / olayın bütünü yönündendir. Gerçekte bu suçlarda fail kanuni tipin unsurlarını gerçekleştirdiği anda suç tamamlanmıştır. Eğer, sona erme evresinin normatif olarak kanuni tipteki fiille sıkı bağlantısı, hatta onun içine dâhil olması gerekli görülürse -ki doğru olan da budur- kanuni tipte bahsedilen ancak kanuni tipe dâhil edilemeyecek olan özel kast bu anlamda sona erme evresinin varlığını haklı çıkarmaz⁷⁵. Özel kastın arandığı suçlarda failin amacı tipik maddi fiile değil, manevi unsura dâhil olduğundan, suçun tamamlanması için amacın gerçekleşmesi şart değildir. Örneğin dolandırıcılık genel kastla işlenen bir suçtur; çünkü buradaki yarar suçun bir sonucudur ve suçun tamamlanması için gerçekleşmesi gerekir. Buna karşılık hırsızlık özel kastla işlenen bir suçtur; çünkü failin yarar sağlamak maksadıyla hareket etmiş olması yeterlidir; suçun tamamlanması için faydalanmış olması gerekmez⁷⁶. Bu durumda bu suçlarda formel

sona ermenin ayrı bir suç oluşturduğu görüşüne dayanarak bu evreyi reddetmektedir. (Bkz. **BİTZİLEKİS**, s. 728–729)

⁷² **HİLLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 26.

⁷³ **TOROSLU**, Genel Kısım, s. 189.

⁷⁴ **ESER**, Vorbem § 22, Kn. 6; **WESSELS / BEULKE**, Kn. 592; **RUDOLPHI**, Vor § 22, Kn. 7.

⁷⁵ **HİLLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 26.

⁷⁶ **TOROSLU**, Genel Kısım, s. 189. Alman Ceza Kanununda dolandırıcılık suçu bir zararın doğmasıyla tamamlandığından yarar sağlama bu suçta özel kastı oluşturur (Al. C.K., m. 263). Bu nedenle hırsızlık suçunun yanında bu suçta özel kasıtlı suçlara örnek olarak verilmekte ve bu suçlarda sona erme aşamasından bahsetmenin gereksiz olduğundan söz edilmektedir. Bu anlamda Alman Ceza Kanunundan verilen diğer bir örnek de paralarda sahteciliktir (Al. C.K., m. 146). Buna göre suçta kullanma amacıyla taklit etme veya sahtecilik yapılmasıyla suç tamamlanır; paraların kullanıma sokulması ise sona ermeyi ifade eder. **BİTZİLEKİS**, s. 729; **HİLLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 26.

tamamlanmadan sonra bir de failin amacına ulaşması anlamında bir sona erme evresinden söz edilemez⁷⁷.

⁷⁷ Bu suçlardan özellikle hırsızlık suçunun ne zaman tamamlandığı konusunda hem Alman hukukunda hem de Türk hukukunda değişik görüşler vardır. Alman hukukunda yukarıda bahsettiğimiz anlamda sona erme evresini bu suça uygulamak isteyen doktrin ve uygulama hırsızlık suçunun kamuni tipinde yer alan “malın bulunduğu yerden alınması” unsurunu çok geniş yorumlama, yani failin amacına ulaşmasına kadar uzatma eğilimindedir. Bkz. **BİTZİLEKİS**, s. 729; **HILLENMAMP**, Vor § 22, Kn. 20. Türk hukukundaki görüşler için bkz. **EREM-TOROSLU**, s. 565. Sorun bu tartışmalara girmeden kanuni tipin yorumlanması ve somut olaya uygulanması çerçevesinde halledilebilir. Bu anlamda Türk hukukunda değişik görüşler olmasına rağmen ağırlıklı görüşe göre bu suçun varlığı için malın bulunduğu yerden alınması yeterlidir. Malın bulunduğu yerden ne anlaşılması gerektiği ise somut olaya göre belirlenir. Örneğin bir apartman dairesindeki malın bulunduğu yer apartman dairesidir. Bu mal bulunduğu dolaptan alındığında değil, dairenin dışına çıkarıldığında bulunduğu yerden alınmış sayılır ve maddi unsur tamamlanmış olur. **TOROSLU**, Nevzat: Ceza Hukuku, Özel Kısım, s. 132. Bu konuda Yargıtay ise genellikle hakimiyet alanından çıkarma kriterini uygulamakta bazen de yardımcı kriter olarak kesintisiz takip edilme kriterine de başvurmaktadır Yargıtay’ ın bu kriterleri uyguladığı bazı kararlarından örnekler sunuyoruz: “Sanığın yakınanın işyerine girip, yazar kasadan parayı aldıktan sonra, henüz dışarı çıkmadan yakalandığının anlaşılması karşısında, suçun kalkışma aşamasında kaldığının gözetilmemesi...” (6. CD, 17.11.2005, 2003 / 17754, 2005 / 10405); “Yakınana ait büfeden çaldıkları malı eve götürdükleri sırada bina girişinde düşmeleri üzerine durumlarından kuşkulanan tanık Şeref Ö. tarafından rastlantı sonucu yakalandıkları anlaşılana sanıkların eyleminin tamamlandığı gözetilmeden... kalkışma aşamasında kaldığının kabul edilmesi...” (6. CD, 07.10.2002, 8737 /11121); “Olay sırasında görülüp kesintisiz izleme olmaksızın, sonradan kolluk görevlilerince sırtında çuvala itmesinden kuşkulularak yakalanan sanığın eyleminin tamamlandığı gözetilmeden TCK’ nın 62. maddesiyle hüküm kurulması...” (6. CD.07.10.2002, 8891 / 11084); “Sanığın katılanın evinden çaldığı suça konu eşyalarla olay yerinden ayrıldıktan sonra kuşku üzerine evin 100 metre kadar uzağında yakalanması şeklinde gelişen olayda kesintisiz takip bulunmaması karşısında, suçun tamamlandığı gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması...” 86. CD, 03.10.2002, 17095/ 11084); “Sanıkların suça konu tekerlekleri söktükten sonra henüz kendilerine ait kamyonu yükledikleri sırada yakalandıkları, suçun hareketlerini bitirip kendi hâkimiyeti alanlarına sokamadıkları ve suçun... teşebbüs aşamasında kaldığı gözetilmeden tamamlanmış suçtan hüküm kurulması suretiyle sanıklara fazla ceza hükümlenmesi...” (11. CD, 20.6.2002, 5100 / 6016); “Sanığın sahte öğrenci kimliğiyle girdiği Bilkent Üniversitesi Kütüphanesinden 12 adet dergiyi çalıp dışarı çıkaracağı sırada yakalandığının kabulü karşısında eyleminin

Bütün bu açıklamalardan sonra “iter kriminis”i kapatan bağımsız bir sona erme evresinin varlığı ve anlamı hakkında her şeyden önce üç saptama yapmak gerekir⁷⁸: Birincisi bu kavramın varlık hakkına sahip olduğudur. Bu her şeyden önce Kanundan çıkarılabilir. Zamanaşımını düzenleyen maddede kanun koyucu zamanaşımının başlangıcını belirtirken tamamlanmış suçlardan ayrı olarak bir de kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ana atıf yapmıştır. Diğer yandan suçun formel anlamda tamamlandığı, ancak tipe uygun davranışların hâlâ sürdürüldüğü olaylarda, gereksiz⁷⁹ veya iştirak imkanı ve ağırlaştırıcı nedenlerin faile isnadının mümkün olması nedeniyle tehlikeli⁸⁰ de görülse tamamlanma ve sona erme arasında ceza hukuku

TCK’ nın 491/3 ve 62. maddelerine uyduğu gözetilmeden yazılı şekilde uygulama yapılması sonuca etkili olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır” (6. CD, 17.6.2002, 6022 /8341); “Sanığın suça konu malları alıp marketten çıkmak üzereyken yakalandığı, böylece icra hareketlerini tamamlamasına rağmen neticeyi alamadığı anlaşılmasına rağmen suçun...teşebbüs aşamasında kaldığı gözetilmeden,...” (11. CD, 03.06.2002, 4818 / 5130); “...yol ayrımına doğru gitmekte olan sanıkların müşteki ve tanıklar tarafından görüldüğü, evine gidip üstünü değiştiren müştekinin parasının çalındığını anladığı ve sanıklardan kuşkulananarak onları aramaya başladığı tesadüfen yol ayrımında yakaladığı dosya kapsamında anlaşılma; somut olayda kesintisiz takipten söz edilemeyeceği gibi çalınanların hâkimiyet alanına geçirildiğinden atılı suçun tamamlandığının kabulü gerekirken... teşebbüs aşamasında kaldığından bahisle yazılı şekilde uygulama yapılması...” (11. Cd, 27.05.2002, 4425 / 4768); “Sanıkların içinde tişört bulunan çuvalı alıp uzaklaşacakları sırada etraftan görülüp kesintisiz takip sonucu henüz malları hâkimiyet alanına geçirmeden 10 metre ileride yakalandıklarının anlaşılmasına göre; suçun... kalkışma aşamasında kaldığının kabulü gerekirken tamamlandığından bahisle yazılı şekilde hüküm kurulması...” (11. Cd, 11.03.2002, 1397 /1858); “Sanığın çaldığı cüzdanı hasta olan çocuğunun yatağın altına gizlediği, kısa bir süre içerisinde durumu fark eden şikayetçinin ihbarı üzerine servis hemşirelerince yapılan aramada gizlediği yerden ele geçirildiği, bu suretle sanığın çaldığı cüzdanı henüz hâkimiyet alanına alamadan yakalanması nedeniyle suçun...teşebbüs aşamasında kaldığı gözetilmeden tamamlandığından bahisle yazılı şekilde hüküm kurulması...” (11. CD, 05.03.2002, 1346 / 1700); “Sanığın lokantanın kapısından çıktığı sırada geri çağırılarak yakalandığı ve böylece suçun tam teşebbüs aşamasında kaldığı anlaşılmasına rağmen tamamlandığından bahisle hüküm kurulması...” (11. CD, 20.11.1997, 5927 / 6213).
MERAN, Necati: Açıklamalı İçtihatlı Yeni Ceza Kanunu, 2. Bası, Ankara 2007, s. 208–210.

⁷⁸ **HILLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 30.

⁷⁹ **BİTZİLEKİS**, s. 723.

⁸⁰ **KUHL**, Beendigung, s. 678.

bakımında çıkabilecek problemlere çözüm getirmek açısından da gereklidir⁸¹. İkinci olarak hiçbir suç veya suç grubu kategorik olarak kesin bir şekilde sona erme evresinin olamayacağı suçlar olarak değerlendirilmemelidir. Bu her şeyden önce ani suçlar⁸² bakımından geçerlidir. Örneğin yukarıda da bahsettiğimiz gibi yaralama veya eşyaya zarar verme birbiri ardınca yapılan davranışlarla gerçekleştirilebilir; ya da eşyaya zarar verme yangın çıkarma suçunda olduğu gibi bir zaman aralığında gerçekleşebilir⁸³. Üçüncü olarak, formel tamamlanma ile sona erme arasındaki bir evrenin söz konusu olabileceği bütün suçlarda ve bu evreyle ilgili bütün problemlerde aynı tarz bir çözümün mümkün olmadığını kabul etmek gerekir. Zira sona erme evresinin varlığıyla ve anlamıyla ilgili sorunlar tamamlanma evresinden farklı olmayarak her bir suç tipinin yorumlanması yoluyla çözülebilir. Böylece, aynı şekilde, sona erme evresinin veya sona erme noktasının saptanmasının önemli olabileceği değişik kurumlarla ilgili olarak, başvuru kaynağı yine kanun olacaktır. Örneğin zamanaşımının başlangıcı, affın kapsamı, suçun işlendiği yerin saptanması gibi sorunların çözümü kanun temelinde yapılacaktır⁸⁴.

Sorunun özetini bu şekilde ortaya koyduktan sonra bu evreyle ilgili bütün problemlere tatmin edici cevaplar bulmanın başlı başına bir çalışmaya gerektirdiğine işaret edelim. Bu yüzden burada sadece sona ermenin her suç veya suç gruplarında söz konusu olabileceğini belirterek birkaç hususa değinmekle yetinelim.

Birincisi, sona erme evresinden cezalandırılabilirliği inşa eden veya ağırlaştırıcı sonuçlar çıkarıldığı durumlarda kanunilik prensibi nedeniyle bu evre katı bir normatif anlayışla kanuni tipin içine dâhil edilebilmelidir⁸⁵. Eğer kanun cezai sonuçların tek kaynağı olarak kabul ediliyorsa o zaman cezalandırmanın sınırlarının kanun koyucunun kanuni tipte belirlediği sınırlar içinde olması gerektiği de kabul edilmelidir. Eğer bazı yazarların söylediği gibi⁸⁶ kanun koyucunun cezalandırılabilirliğin sadece asgari şartlarını belirlediği ve kanuni tipte belirlenen sınırları aşan bir “sonraki / ard bölge” (Nachzone)⁸⁷ bulunduğu kabul edilirse hukuk güvenliği kaybolur⁸⁸.

81 Bkz. **ÖZTÜRK / ERDEM**, Kn. 347.

82 Ani suç ve kesintisiz suç kavramları için bkz. **TOROSLU**, Genel Kısım, s. 250, 251.

83 **HILLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 30; **JESCHECK**, s. 687.

84 **HILLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 31–33.

85 **HILLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 35.

86 **JESCHECK**, s. 690.

87 **WESSELS / BEULKE**, Kn. 591.

Ayrıca sona erme evresinin varlığı ve sonuçlarının belirlenmesinde örf ve adet hukukuna dayanılarak⁸⁹ ya da kanuni tipin formel tanımından değil onun içinde bulunan “yasağın anlamından hareket ederek”⁹⁰ bir dayanak noktası oluşturulmak istenirse her iki yöntem de kanunilik prensibine aykırıdır⁹¹. Her şeyden önce “yasağın anlamı”nın kapsamının ne olduğu belli değildir. Bu kriter çok belirsiz olduğu için yorum ile kıyasın sınırlarını zorlayacak sonuçlara götürebilir⁹². Ceza hukuku cezai sonuçları “yasağın anlamına” değil kanuni tipe bağlamıştır⁹³. Cezai sonuçların doğmasında belirleyici olan normun arkasında yatan değil sadece ceza kanununun kendisidir⁹⁴. Sonuç olarak sona ermeyi kanunilik prensibini ihlal etmeyecek şekilde bir yorum sorunu⁹⁵ olarak ele alan bir “tipikliğe dayanan sona erme

88 **BİTZİLEKİS**, s. 732.

89 HAU, Die Beendigung der Straftat und ihre rechtlichen Wirkungen (1974), s. 22, 53, 59’dan naklen: **BİTZİLEKİS**, s. 734; **ZACZYK**, § 22 Kn. 6.

90 **JESCHECK**, s. 691; **ESER**, § 250 Kn 10.

91 **HILLENKAMP**, Vor § 22, Kn. 35; **BİTZİLEKİS**, s. 735.

92 “Kıyas yasağının mutlak bir değer taşıyıp taşımadığı, yani bu yasağın sadece suç ve ceza yaratan normlar gibi aleyhe olan normlarla sınırlı mı olduğu yoksa suç ve cezayı ortadan kaldıran normlar gibi sanığın lehine olan normları da mı kapsadığı tartışma konusuydu. 2004 tarihli Ceza Kanunu sadece suç ve ceza içeren hükümlerin uygulanmasında ve yorumlanmasında kıyası yasakladığına göre (m. 2, f. 3) suç ve ceza içermeyen hükümler yönünden lehte kıyas yapılmasına kanuni bir engel bulunmamaktadır. Bu itibarla fiilin hukuka aykırılığını ortadan kaldıran nedenler, bir başka deyişle hukuka uygunluk nedenleri konusunda kıyas işleminin yapılabileceği kabul edilmelidir. Lehte kıyası aynı şekilde, isnat edilebilirliği kaldıran veya azaltan nedenler yönünden olduğu gibi, açıklayıcı ceza normları yönünden de mümkündür”. **TOROSLU**, Genel Kısım, s. 61

93 **BİTZİLEKİS**, s. 735; **KUHL**, Grundfalle, s. 113; **KÜPER**, Grenzfragen der Unfallflucht-Zugleich ein Beitrag zur Deliktsbeendigung, in: Juristenzeitung (JZ) 1981, s. 252.

94 **MAURACH / GÖSSEL / ZİPF**, s. 5.

95 “Yorum faaliyetinin mahiyeti tartışmalı bir konudur. Her türlü felsefi tartışmalar bir yana bırakılarak, sorun sadece ampirik-bilimsel açıdan incelendiğinde, ceza normlarının çok defa suçu oluşturan fiili ve unsurlarını ancak kısmen belirlediğini göz önünde tutmak gerekir. Bazen fiilin unsurları hiçbir şekilde belirlenmemektedir. Örneğin kötü muamele suçunda (TCK. m. 232) olduğu gibi. Aynı şeyi suçu ağırlaştırıcı veya hafifleten bazı nedenler yönünden de söylemek mümkündür. Örneğin tasarlayarak (taammüden) adam öldürmeyi düzenleyen madde (TCK. m. 82) tasarlama konusunda hiçbir belirleme içermemektedir. Ayrıca eklemek gerekir ki, kanunu kaleme alanların bazı sorunları

kavramı” kabul edilmelidir⁹⁶. Buna göre sadece normun yorumlanması⁹⁷ sonucu normda tarif edilen suçun devamı kapsamında hareketler ve olaylar sona erme kapsamına girebilir⁹⁸.

Bunlardan hareketle, fiilin gerçekleştirilmesinin tekrarlanan veya devam eden suç veya hareket yapısına uyduğu olaylarda, örneğin kesintisiz suçlarda ve çeşitli hareketlerin doğal veya hukuki değerlendirmeye bir bütün oluşturduğu olaylarda suçun birçok icrai veya ihmali hareketle gerçekleştirilmeye devam edilmesinden ve bu yüzden de “tipiklik içi” davranışlardan söz edebiliriz⁹⁹. Burada sona erme noktasının ileriye kaydırılması ve böylece “sonraki / ard bölge”den cezalandırılabilirliği kuran

bilinçli olarak çözümsüz bıraktıkları durumlar az değildir. Bu gibi durumlarda çözüm açıkça doktrine ve yargı kararlarına bırakılmıştır. Bütün bunlardan, kanunda yorumcu tarafından doldurulması gereken boş alanların bulunduğu sonucunu çıkarma zorunluluğu doğmaktadır. Bu gibi durumlarda yorumcu, genel direktifleri tamamlanmış emirler haline getirmek, yani kesin şekilde ve açıkça belirlenmiş emirlere hayatîyet vermek suretiyle kanun koyucunun eserini tamamlamaya devam etmek zorundadır. Bu görev kabul edilince, yorumcunun, sadece kanun koyucunun zihinsel faaliyetini kendi zihninde tekrar ederek kanunun içeriğini araştıracağı şeklindeki anlayışı savunmak mümkün değildir. Bu anlayış gerçek anlamda bir varsayımı içermektedir. Çünkü gerçeğe aykırı olarak, yorumcunun kanuna eklediği şeyin kanunda var olduğunu varsayar. Öte yandan kanun koyucu bir soyutlama olduğundan, gerçekte var olmayan bir kişinin zihinsel faaliyetinden söz etmek bir mecazdan başka bir şey değildir. Bu itibarla yorumcunun faaliyetini sadece olamı tespit edici bir faaliyet olarak nitelendirmek doğru olmayacaktır. Kuşkusuz yorumcu hukuk yaratmaz; çünkü bu kanunun görevidir; ancak yorumcu, gerektiğinde yasamanın ortaya koyduğu emirleri tamamlamak suretiyle hukukun yaratılmasına katılır”. **TOROSLU**, Genel Kısım, s. 55–56. “Hukuk yorumu” nun ayrıntılı bir incelemesi için bkz. **HAFIZOĞULLARI**, Ceza Normu, Ek: Hukuk Biliminin Konusu ve Sınırları Sorunu, s. 332 vd.

⁹⁶ **KUHL**, Beendigung, s. 678.

⁹⁷ “Yorum yönünden göz önünde bulundurulması gereken genel direktifleri, müsbet hukuk düzeninin genellikle uyduğu temel kriterler ortaya koyar. Örneğin halkın etik bilincine saygı, insan kişiliğini koruma, adalet ilkesi ve özellikle modern ceza hukuku alanında ‘kanunuz suç ve ceza olmaz’ ilkesi, suçun sübjektif unsurunun objektif unsura üstünlüğü, suçlunun kişiliğinin göz önünde bulundurulması gibi”. **TOROSLU**, Genel Kısım, s. 58. Ayrıca yorum araçları ve yorum metotları için bkz. a.g.e. s. 56–60.

⁹⁸ **KUPER**, s. 251; **KUHL**, Beendigung, s. 676.

⁹⁹ **VOGLER**, Vor § 22, Kn. 35.

veya cezayı ağırlaştırıcı sonuçlar çıkarılmasında bir problem yoktur¹⁰⁰. Çünkü burada aslında hala devam eden genişlemiş bir tamamlanma evresi vardır. Örneğin kişiyi hürriyetinden mahrum etme suçunda mağdurun serbest kalmasına, eşyaya zarar verme suçunda eşyanın tamamen yok edilmesine, birden fazla darbeye gerçekleştirilen yaralama suçlarında son darbenin vurulmasına kadar devam ettiği söylenebilir. Ancak bunun ötesinde özellikle özel kasıtlı suçlarda sona ermenin ancak amacın gerçekleşmesiyle, örneğin çalınan şeyin güvence altına alınmasına kadar veya bir yere nakline kadar devam ettiğini söylemek sıkı normatif anlayışla bağdaşmaz¹⁰¹. Bu nedenle bu olaylarda toptancı çözüm yerine her bir somut olayın değerlendirilip kanuni tipe uygun bir tamamlanmanın ne zaman gerçekleştiğini saptamak gerekir. Bu suçlarda bir yandan amacın elde edilmesi kesinlikle sona erme için bir ölçü olmaması gerekirken, diğer yandan örneğin hırsızlıkta çalınan eşyanın parça parça bir evden çıkarılması olayında olduğu gibi suçun bir müddet devam ettiği, yani tamamlanmadan sonra bir sona erme evresinin varlığı da göz ardı edilmemelidir.

Bu ifadeler sona erme evresi söz konusu olduğunda cezalandırılabilirliği kuran veya sınırlarını genişleten nedenler olarak genellikle iştirak ve ağırlaştırıcı nedenlerin gündeme getirildiği¹⁰² olaylarda da geçerlidir. Bunlar ancak sıkı normatif bir sona erme kavramına dayandırılırsa haklı görülebilir. Bu durumda bir suça iştirak edenin durumu ancak her bir suçu düzenleyen kanuni tipten ve iştirak kurallarını düzenleyen hükümlerden çıkarılabilir. Aksi durumda cezalandırılabilirliğin sınırlarını belirleyen kanunilik prensibine aykırı hareket edilmiş olur¹⁰³.

Zamanaşımı ve af konusunda da aynı şekilde hareket edilmeli ve sona erme evresi normatif temelde belirlenmelidir¹⁰⁴. Bu kurumlarda sürelerin her suçta ancak maddi anlamda tamamlanmadan sonra başlayacağı anlayışı bu nedenle yanlıştır¹⁰⁵. Bu nedenle Kanunun zamanaşımının başlangıcıyla ilgili yaptığı düzenlemeye göre (TCK, m.66/6) hareket edilmelidir.

Son olarak; maddi tamamlanma anlayışı taraftarlarının bu anlayışlarını uyguladığı konu, meşru savunmada saldırının varlığı şartıyla ilgilidir.

¹⁰⁰ KUHL, Kommentar, § 22 Kn. 2.

¹⁰¹ HILLENKAMP, Vor § 22, Kn. 36.

¹⁰² KUHL, Beendigung, s. 679, 683; RUDOLPHI, Vor § 22, Kn. 9, 10; ESER, Vorbem § 22 Kn. 10, 11.

¹⁰³ HILLENKAMP, Vor § 22, Kn. 37.

¹⁰⁴ HILLENKAMP, Vor § 22, Kn. 37.

¹⁰⁵ BITZILEKIS, s. 740.

Böylece özellikle bir malı alıp kaçan hırsızlık failine karşı suçun tamamlanmasından sonraki bir aşamada bile örneğin malın bir yere taşınması veya saklanması sırasında hatta daha da ileri götürülerek failin amacını gerçekleştirinceye kadar yapılan müdahaleler meşru savunma kapsamına sokulmak istenmektedir. Zira onlara göre henüz hırsızlık yani saldırı bitmemiştir¹⁰⁶. Ancak bu anlayış burada da yanılmaktadır. Eğer meşru müdafaanın varlığı için gerekli olan saldırının varlığı/ devam etmesi/ güncelliği koşulunu maddi anlamda tamamlanmaya dayandırılmak istenirse o takdirde, her zaman bu anlamda bir sona ermenin gerçekleşmediği her olayda saldırı koşulunun varlığı kabul edilmek zorundadır. Bu ise meşru müdafaada aranan bir saldırının varlığı / mevcudiyeti koşulunu çok fazla genişletmek anlamına gelir ve bu kurumun kabul edilme nedenlerine ters sonuçlara neden olabilir¹⁰⁷. Ancak bu anlamdaki hareketlere karşı hırsızlık mağduru tamamen korunmasız da değildir. Yine bir hukuka uygunluk nedeni olan bir hakkın korunması çerçevesinde (TCK m. 26)¹⁰⁸ hakkını koruyabilir¹⁰⁹. Bu anlamda zilyetliğin korunmasına ait koşullar gerçekleştiğinde Medeni Kanundaki Savunma Hakkı (MK. m. 981).hükmüne göre malını geri alabilir. Yani meşru savunma koşullarının artık uygulanamayacağı bir evrede mağdur malını bir hakkın korunmasına ilişkin şartlara göre gerçekleştirdiğinde ceza almaz¹¹⁰. Bu durumda hırsızlık durumlarında malın korunması için mutlaka formel tamamlanmadan sonraki aşamayı cezai sonuçlar doğuracak şekilde genişletmeye gerek yoktur¹¹¹.

Buraya kadar anlatılanlardan çıkan sonuca göre; formel anlamda tamamlanmadan sonraki aşamadan, maddi ve bağımsız anlamda sona erme

¹⁰⁶ BLEİ, Hermann: Strafrecht Allgemeiner Teil, 12. Auflage, München 1996, s. 109. Benzer görüşte: OTTO, § 18 Kn. 11.

¹⁰⁷ BİTZİLEKİS, s. 743.

¹⁰⁸ 765 sayılı TCK' da yer almayan ama uygulamada kabul edilen bir hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası hukuka uygunluk nedenlerini yeni kanun "Hakkın Kullanılması ve İlgilinin Rızası" başlığı altında açıkça hükme bağlamıştır.

¹⁰⁹ 765 sayılı TCK' döneminde mala karşı saldırılar meşru savunma kapsamında görülüyordu. Ancak mala karşı saldırı 765 sayılı Kanunun 461. maddesinde yazılı koşullar içinde meydana gelmişse mağdurun bu çerçevede savunmada bulunmak hakkı bulunmaktaydı. 5237 sayılı Kanun ise mala karşı saldırıları da meşru savunma kapsamında görmektedir

¹¹⁰ İÇEL, Kayıhan / SOKULLU-AKINCI, Füsün / ÖZGENÇ, İzzet / SÖZÜER, Adem / MAHMUTOĞLU, Fatih S. / ÜNVER, Yener, İçel Suç Teorisi, İstanbul 2000, s. 142.

¹¹¹ BİTZİLEKİS, s. 743; KUHL, Beendigung, s. 193.

doktrininin, yukarıda sayılan durumlar haricinde cezalandırılabilirliğin temeli veya genişletmeye neden olacak sonuçlar çıkarmaları ne dogmatik olarak ne de kriminalpolitik nedenlerden dolayı haklı görülemez.

Sonuç

Ceza Kanununda yer alan suçlar hukuki konunun zarara sokulması veya tehlikeye sokulması esasına göre inşa edilmişlerdir ve cezalandırılma kanuni tipteki bütün unsurların gerçekleştirilmesine bağlanmıştır; yani suçun tamamlanması anına göre ceza belirlenmiştir. Kanunda yer alan tipe uygun bir eylem gerçekleştirildiğinde suç formel olarak tamamlanmıştır; fail suç için öngörülen ceza ile cezalandırılır.

Belirli bir kanuni tipteki bütün unsurlar suçun varlığı için gerekli ve yeterli olarak gerçekleştiği anda suç tamamlanır. Eğer en azından bir unsur meydana gelmemişse ortada tamamlanmış bir suç da yoktur. Suçun tamamlanması sadece biçimsel bir kavramdır. Suç, insandan kaynaklanan bir fiilin, bir ceza normunda ifadesini bulan soyut suç tipine tam olarak uyduğu anda tamamlanmış olmaktadır. Yani kanuni tipteki unsurlar gerçekleştiğinde henüz fail amacını gerçekleştirmemiş bile olsa suç tamamlanmıştır. Tamamlanma aşamasının anlamı böylece bir yandan teşebbüsün evresinin aşılması, diğer yandan da artık gönüllü vazgeçmenin imkânsız olmasıdır. Tamamlanma anı pratik olarak cezalandırılmayan alan ile cezalandırılan alanın sınırını çizmesi bakımından büyük önem taşır. Bu anın tespiti genel olarak değil, her bir suç tipine göre yapılabilir. Bununla birlikte örneğin tehlike suçları ve zarar suçları bakımından genellemeler yapılabilir.

Formel anlamdaki suçun tamamlanması aşamasını sona erme aşaması izleyebilir. Tamamlanmış suç somut ağırlığının en ileri aşamasına ulaştığında son bulma aşaması söz konusudur. Suçun tamamlanması suçun var olduğu, gerçekleştiği anı, sona ermesi ise suçun son bulduğu, suç yolunun kapandığı anı gösterir. Sona erme kavramını tamamen reddetmek doğru olmadığı gibi, bu evreyi kanunilik sınırlarını aşacak şekilde geniş yorumlamak ve be evreye cezalandırılabilirliğin sınırlarını genişletecek sonuçlar bağlamak da doğru değildir. Yapılması gereken her bir kanuni tipin yorum faaliyeti yoluyla anlamı ve kapsamının belirlenmesi ve tipikliğe dâhil edilebilecek bir sona erme kavramının kabul edilmesidir.

KAYNAKÇA*

- BITZILEKIS**, Nikolaos: Über die strafrechtliche Bedeutung der Abgrenzung von Vollendung und Beendigung der Straftat, ZStW 99 (1987).
- BAUMANN**, Jürgen / **WEBER**, Ulrich / **MITSCH**, Wolfgang : Strafrecht Allgemeiner Teil, Bielefeld 2003
- BLEI**, Hermann: Strafrecht, Allgemeiner Teil, 12. Auflage, München 1996.
- DEMİRBAŞ**, Timur: Ceza Hukuku- Genel Hükümler, 4. Bası, Ankara 2006
- EREM**, Faruk / **TOROSLU**, Nevzat: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2000.
- ERSOY**, Yüksel: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1999
- HAFIZOĞULLARI**, Zeki: Türk Ceza Hukuku, Ders Notları, Ankara 2007–2008, <http://www.baskent.edu.tr/~zekih/uygulamaci/ucezagenel.htm>. (27.09.2007) **(Ders Notları)**
- HAFIZOĞULLARI**, Zeki: Ceza Normu-Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni, İkinci Baskı, Ankara 1996. **(Ceza Normu)**
- İÇEL**, Kayıhan / **SOKULLU-AKINCI**, Füsun / **ÖZGENÇ**, İzzet / **SÖZÜER**, Adem / **MAHMUTOĞLU**, Fatih S. / **ÜNVER**, Yener: İçel Suç Teorisi, İstanbul 2000.
- GOSSEL**, Karl Heinz: Über die Vollendung des Diebstahls, ZStW 85 (1973).
- GÖZLER**, Kemal: Kurucu İktidar, Bursa 1998.
- GROPP**, Walter: Strafrecht-Allgemeiner Teil, 3.Auflage, Berlin-Heidelberg 2005.
- JACOBS**, Günther: Strafrecht Allgemeiner Teil, 2. Auflage, Berlin-Newyork 1991.
- JESCHECK**, Hans Heinrich: Wesen und rechtliche Bedeutung der Beendigung der Straftat, Festschrift für Hans Welzel zum 70. Geburtstag, 1974.

* Birden fazla eseri olan yazarların eserlerinin çalışmada geçen kısaltması ve “kommentar”ların (şerh) çalışmamıza aldığımız bölüm yazarları parantez içinde gösterilmiştir

- JESCHECK**, Hans Heinrich / **WEIGEND**, Thomas: Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, 5. Auflage, Berlin 1996.
- KUHL**, Kristian: Die Beendigung des vollendeten Delikts, in: Festschrift für Claus Roxin zum 70. Geburtstag, Berlin 2001. (**Beendigung**)
- KUHL**, Kristian: Grundfälle zu Vorbereitung, Versuch, Vollendung und Beendigung, JUS 1980. (**Grundfälle**)
- KUHL**, Kristian: Strafgesetzbuch-Kommentar, 25. Auflage, München 2004. (**Kommentar**)
- KUPER**, Wilfred: Grenzfragen der Unfallflucht-Zugleich ein Beitrag zur Deliktsbeendigung, JZ 1981.
- LEIPZIGER KOMMENTAR**: Strafgesetzbuch, Grosskommentar, bearbeitet von Thomas **HILLENKAMP** u.a., 1. Band Einleitung, §§ 1 bis 31, 11. Auflage, Berlin 2003. (**Hillenkamp**)
- LEIPZIGER KOMMENTAR**: Strafgesetzbuch, Grosskommentar, bearbeitet von Theo **VOGLER** u.a., 1. Band Einleitung, §§ 1 bis 31, 10. Auflage, Berlin 1985. (**Vogler**)
- MAURACH**, Reinhart / **GÖSSEL**, Karl Heinz / **ZIPF**, Heinz : Strafrecht Allgemeiner Teil, Teilband 2, Heidelberg 1989. (**1989**)
- MAURACH**, Reinhart / **GÖSSEL**, Karl Heinz / **ZİPF**, Heinz : Strafrecht Allgemeiner Teil, Teilband 2, Heidelberg-Karlsruhe, 1978.(**1978**)
- MERAN**, Necati: Açıklamalı İctihatlı Yeni Türk Ceza Kanunu, 2. Bası, Ankara 2007.
- NOMOS KOMMENTAR**: zum Strafgesetzbuch, Band 1, 2. Auflage, bearbeitet von Rainer **ZACZYK** u.a., Baden Baden 2005. (**Zaczyk**)
- ÖZBEK**, Veli Özer: TCK İzmir Şerhi, Yeni Ceza Kanununun Anlamı, Ankara 2005.
- ÖZTÜRK**, Bahri / **ERDEM**, Mustafa Ruhan: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Ankara 2006.
- ROXIN**, Claus : Strafrecht-Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre, 4. Auflage, München 2006.
- SCHMIDHAEUSER**, Eberhard / **ALWART**, Heiner : Strafrecht-Allgemeiner Teil, 2. Auflage, Tübingen 1984.

-
- SCHONKE**, Adolf / **SCHRODER**, Horst: Strafgesetzbuch-Kommentar, bearbeitet von Albin **ESER** u.a., 26. Auflage, München 2001. (**Eser**)
- SOYASLAN**, Doğan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2006
- STRATENWERTH**, Günter: Strafrecht Allgemeiner Teil, 4. Auflage, Köln-Berlin-Bonn-München 2000.
- SYSTEMATISCHER KOMMENTAR**: zum Strafgesetzbuch, Band I Allgemeiner Teil (§§ 1 bis 79b), 2. Auflage, von, Hans –Joachim **RUDOLPHI** u.a, Frankfurt am Main, 1977. (**Rudolphi**)
- TOROSLU**, Nevzat: Ceza Hukuku -Genel Kısım, Ankara 2005. (**Genel Kısım**)
- TOROSLU**, Nevzat: Ceza Hukuku -Özel Kısım, Ankara 2005. (**Özel Kısım**)
- TRONDLE**, Herbert / **FISCHER**, Thomas: Strafgesetzbuch und Nebengesetze, 51. Auflage, München, 2003. (**Tröndle /Fischer**)
- WELZEL**, Hans: Das Deutsche Strafrecht, 11. Auflage, Berlin 1969.
- WESSELS**, Johannes / **BEULKE**, Werner :Strafrecht Allgemeiner Teil, Die Straftat und ihr Aufbau, 34. Auflage, Heidelberg 2004.